

SOU 2020_33 Gemensamt ansvar – utredningens direktiv och förslag i korthet

Förkortningar

Af – arbetsförmedlingen
CSN -Centrala studiestödsnämnden
GyF – gymnasieförordningen
Hm – huvudman
IKE – interkommunal ersättning
IMV – introduktionsprogram – programinriktat val
IMY – introduktionsprogram – yrkesintroduktion
NP – nationellt program
Stb - statsbidrag

Övergripande direktiv

- Trygga den regionala och nationella kompetensförsörjningen
- Effektivisera resursutnyttjandet
- Förbättra tillgången till ett allsidigt brett utbud av hög kvalitet
- Främja en likvärdig utbildning och minska segregationen inom gymnasieskolan – föreslå finansieringsmodell

6.1 Utbud och dimensionering av gymnasial utbildning

6.1.1 När hm bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska betydande hänsyn tas till både ungdomars efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov.

(Regeringen bör uppdra åt Skolinspektionen att redovisa en analys av hur myndigheten avser att utöva tillsyn över hm:s efterlevnad av de nya reglerna för planering och dimensionering.

6.1.2 Kommunen ska ingå ett samverkansavtal med minst ett visst antal invånare och med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal för planering, dimensionering av NP,

IMV och IMY för grupp av elever). Utformas utifrån efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov. Hänsyn till ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser och kommunernas skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval.

Stb för regionalt yrkesvux ska fortsatt villkoras med att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt. Villkoren förtydligas att de samverkande kommunerna bildar ett samverkansområde.

6.1.3 Kommuner som ingått primärt samverkansavtal ska erbjuda all utbildning som anordnas av kommunerna för NP, IMV och IMY för grupp av elever.

6.1.4. Vuxnas möjligheter att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka. Förtydligande i förordningen om stb att personer i ett samverkansområde fritt ska kunna söka till utbildning som stb lämnas för. Om alla inte kan antas ska företräde ges till den som har kort tidigare utbildning och svag ställning på arbetsmarknaden.

6.1.5 Förtydligande i förordningen om stb för regionalt yrkesvux att Skolverket vid fördelning av stb även ska beakta i vilken utsträckning utbudet tillgodoser behoven på hela arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna.

6.2 Enskilda huvudmäns roll stärks i den regionala infrastrukturen för utbildning

6.2.1 Skolinspektionen ska ta hänsyn till elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov vid prövning av ansökningar om nya godkännanden. Följderna för enskilda och kommunala huvudmän inom området där den fristående skolan vill etablera sig ska beaktas. Även att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt nyttjande av samhällets resurser i området.

6.2.2. Vid bedömning av om ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar erbjuds i kommunen får kommunerna även ta hänsyn till de utbildningar som erbjuds av enskilda huvudmän med skolenheter som ligger inom samverkansområdet.

6.3 Bedömning av behov av gymnasial utbildning

6.3.1. Skolverket får uppdraget att kontinuerligt ta fram regionala planeringsunderlag för utbudet. Fungera som stöd till hm för gymnasieskolan och komvux i deras arbete med planering och dimensionering. Skolverket ska stödja hm genom analyser av elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov och hur planeringen av utbudet kan främja effektiv resursanvändning. Skolverket ska föra regionala dialoger med hm i planeringsområdet (både gy och vux).

(Skolverket bör få i uppdrag att föreslå en möjlig utformning av statistikinsamling om sökande, mottagna och antagna till sammanhållna yrkesutbildningar i komvux på gymnasial nivå. Ska möjliggöra bedömning av efterfrågan och det planerade utbudets kapacitet i relation till denna.)

6.3.2 Skolverket ska få i uppdrag att kontinuerligt ta fram regionala planeringsunderlag för utbudet av utbildning i gymnasiesärskolan. Stöd för hm genom analyser av elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov och hur planeringen av utbudet kan främja effektiv resursanvändning. Skolverket ska kontinuerligt följa upp elevers sysselsättning i gymnasiesärskolan och i komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå. Skolverket ska föra regionala dialoger för hm som ingår i området.

6.3.3. Varje hm för gymnasieskola ska rapportera planerade studievägar och planerat antal platser på respektive studieväg. Hm för komvux ska lämna uppgifter om planerade starter på sådana utbildningar.

(Utredningens bedömning: Skolverket bör få i uppdrag att även fortsättningsvis upprätthålla en publik databas med uppgifter om samtliga aktuella utbildningserbjudanden hos hm med gymnasieskola eller sammanhållna yrkesutbildningar i komvux på gymnasial nivå. Insatser bör göras för att Skolverkets publika databas tydligt ska signalera att den är statens informationskanal och tydligt särskiljas gentemot de flertaliga annonsdrivna informationssajter som finns idag.)

6.3.4 När hm informerar ungdomar om gymnasieutbildning ska tydligt anges vilket NP eller nationell inriktning utbildningen utgörs av. För IMV och IMY ska tydligt anges vilket NP eller yrkesområde som utbildningsplanen är inriktad mot, även arbetsmarknadsutfall om yrkesprogram. Om högskoleförberedande program ska det framgå hur stor andel som studerat vidare och inom vilka sektorer.

6.3.5 Regionala branschråd ska bedöma arbetsmarknadens behov i varje primärt samverkansområde. Råden får omfatta ett eller flera samverkansområden. Af och representanter för branschområdet ska erbjudas att delta.

6.3.6 Regeringen bör skyndsamt tillsätta en utredning för att föreslå förändrad lagstiftning för sekretessbestämmelser som rör uppgifter i skolor med enskild hm.

6.4 En gemensam antagningsorganisation ska införas

6.4.1 Gemensam antagningsorganisation för skolenheter inom minst ett samverkansområde.

6.5 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser i reformens första steg

Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2022.

Ändringar för gymnasieskola ska tillämpas för utbildning som påbörjas ht 2024.

Ändringar om informationssystem ska träda i kraft den 1 juli 2022.

Ändringar i förordning om stb för regional yrkesinriktad vuxenutbildning ska träda i kraft den 1 januari 2022.

6.6. Ökat statligt inflytande – reformens andra steg

6.6.1 Kommuner i fråga om komvux ska träffa samverkansavtal med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal). Ska avse planering och dimensionering och erbjudande av sammanhållen yrkesutbildning och enstaka yrkesinriktade kurser. Får träffa ett eller flera samverkansavtal.

6.6.2 Skolverket ska besluta om regionala ramar för gymnasieskolan och komvux för en viss tid. Ramarna ska omfatta ett primärt samverkansområde och innefatta utbildningar som tillsammans ger ett brett utbud. Ska omfatta delar av gymnasieskolan och komvux hos samtliga hm. Ramarna för gymnasiet ska ange antalet platser som ska erbjudas inom samverkansområdet på NP, IMV och IMY för grupp av elever. Vid behov ska även ramar för nationella inriktningar anges.

För komvux ska ramarna ange inom vilka yrkesområden som sammanhållen yrkesutbildning ska erbjudas och avse ett eller flera kalenderår. Vid behov ska även anges omfattningen av yrkesområden och vilka sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas. Skolverket beslutar om riksrekrytering för specifika sammanhållna yrkesutbildningar av nationellt intresse.

Ramarna ska göras utifrån en bedömning av elevernas elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt. Betydande hänsyn ska tas till detta.

6.6.3 De regionala ramarna för utbudet bör inte omfatta utbildning inom gymnasieskolan och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå.

6.6.4 Innan en ram beslutas ska offentliga och enskilda hm få yttra sig över de omständigheter som ska ligga till grund för beslutet.

6.6.5 Kommunen ska bestämma vilka utbildningar som ska erbjudas i gymnasieskolan och antalet platser på dessa enligt den ram som beslutas för det primära samverkansavtalet. Utöver detta ska kommunen, när de bestämmer vilka utbildningar och antalet platser som ska erbjudas, ta betydande hänsyn till elevers efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov.

6.6.6 Vid godkännande av enskilda hm för gymnasieskola ska ett högsta antal utbildningsplatser framgå. Platserna ska rymmas inom den beslutade ramen och bestämmas med hänsyn till befintligt utbud och med ledning av de omständigheter som ska beaktas vid prövningen av ett nytt godkännande av enskild hm.

Högsta antal platser får ändras. Ska göras proportionerligt i förhållande till befintligt antal för respektive hm och ramen, om inte särskilda skäl föranleder en annan bedömning. Hänsyn vid särskilda skäl ska tas till eventuella brister vid tillsyn, ett effektivt resursutnyttjande och elevers efterfrågan.

6.6.7 Godkännande av enskild hm för gymnasieutbildning ska upphöra att gälla för utbildning som påbörjas ht 2026. Efter ansökan av redan godkänd hm får Skolinspektionen genom förenklad prövning besluta om godkännande enligt de nya bestämmelserna. Fördelningen av plaster ska göras proportionerligt utifrån föregående antagningsomgång i förhållande till beslutad ram.

6.6.8 Definitionen av begreppet sammanhållning yrkesutbildning avses en kombination av nationella kurser i komvux på gymnasial nivå som är relevant för ett yrkesområde.

6.6.9 Kommunens erbjudande av sammanhållen yrkesutbildning och yrkesinriktade kurser ska omfatta hela utbudet i samverkansområdet. Även ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser ska beaktas. Hänsyn ska tas till

- vuxnas efterfrågan och behov av utbildning och
- arbetsmarknadens behov av arbetskraft.

Kommunerna ska utöver rättighetsbaserad utbildning och sammanhållning yrkesutbildning sträva efter att erbjuda utbildning på gymnasial nivå som svarar mot efterfrågan och behov.

6.6.10 Fritt sök till sammanhållna yrkesutbildningar och enstaka yrkesinriktade kurser i komvux på gymnasial nivå som erbjuds inom det primära samverkansområdet som den sökande bor i. Skyldighet för hemkommunen att åta sig kostnaderna för dessa. Hemkommunen ska erbjuda alternativplats om inte sökt utbildning kan erbjudas, men endast om syftet är att stärka sin ställning i arbetslivet. Ska vara en sammanhållen yrkesutbildning som den sökande är behörig till och rymms i den regionala ramen. Platserna kan fyllas med elever från övriga kommuner om hemkommunerna åtar sig att betala. Samma urvalsprinciper som vid förstahandssökande.

6.7 Skolverket ska förbereda införandet och utarbeta förslag kring ramarnas konkreta utformning.

Skolverket ska ha det nationella ansvaret för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan och för sammanhållna yrkesutbildningar och yrkesinriktade kurser i komvux på gymnasial nivå. Hm ska lämna uppgifter som behövs.

Skolverket ska i samarbete med hm och berörda myndigheter utarbeta förslag för ramarnas detaljeringsgrad och periodicitet. Föreslå hur riksrekryterande utbildningar och särskilda varianter bör hanteras vid beslut om ramar. I dialog med hm förbereda genomförandet.

6.8 Kvalitetshöjande insatser för yrkesutbildning i komvux

6.8.1 Regleringar om stb för komvux ska fortsatt gälla.

(På sikt bör även dessa delar föras in i kommunernas generella statsbidrag. Därmed permanentas även dessa former av yrkesutbildning i kommunernas ordinarie uppdrag.)

6.8.2 Sammanhållen yrkesutbildning ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande om inte annat följer av meddelade föreskrifter.

6.8.3 Det ska finnas regionala branschråd för yrkesinriktad utbildning.

(Branschråden ska bidra med att bedöma arbetsmarknadens behov i varje primärt samverkansområde. Får omfatta flera samverkansområden. Af och branschrepresentanter ska erbjudas att delta.)

6.9 Behov av fortsatt utredning

6.9.1 Skolinspektionens granskning bör omfatta undervisningens kvalitet i yrkesämnen. Hur kan Skolinspektionens kunskap om skolors kvalitetsbrister snabbare och mer effektivt nyttiggöras för att höja kvaliteten och öka likvärdigheten i utbildningen på gymnasial nivå.

6.9.2 Gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas för att minimera eventuella målkonflikter mellan elevers intresse på kort sikt vid valet av utbildningar och vad de faktiskt har nytta av efter utbildningen. Exempelvis möjlighet att växla från ett högskoleförberedande program till att fokuserat läsa yrkeskurser bör utredas.

6.9.3 Det bör övervägas om samtliga hm i ett samverkansområde bör tillhöra gemensam antagningsorganisation (för sammanhållen yrkesutbildning inom komvux).

6.10 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser i reformens andra steg

- Ändringar i skollagen ska träda i kraft den 1 januari 2025.
- Bestämmelserna som gäller gymnasieskolan ska tillämpas första gången för utbildning som börjar ht 2026.
- Ett godkännande av enskild huvudman för gymnasieskola upphör att gälla för utbildning som påbörjas ht 2026. Redan godkänd hm får förenklad prövning.

7 Finansiering och resursfördelning i gymnasieskolan

Förslaget innebär att de statliga myndigheterna får utökade kostnader om cirka 25 mnkr per år. Bidrag för utveckling branschråd etcetera ca 200 mnkr per år. Bidrag till eget boende finansieras genom att kommunernas generella statsbidrag minskar. I övrigt ska stb för komvux minskas och kostnaderna för kommunerna öka.

7.2.1 SL:s bestämmelse om IKE ska förtydligas att även kommuner inom ett samverkansområde ska betala IKE till varandra.

7.2.2 IKE ska baseras på budgeterade kostnader för det kommande kalenderåret.

7.2.3 Påslag eller avdrag ska göras med ett kompensatoriskt schablonbelopp innan grundbeloppet slutgiltigt beslutas av kommunen. Ska utgå från elevens studieförutsättningar. Beloppet ska vara 5 000 kronor per år. Görs utifrån fördelningen av elevernas meritvärden för respektive program.

7.2.4 Hm för gymnasieskolan ska aktivt verka för en allsidig social sammansättning av elever vid sina skolenheter.

7.3.1 CSN ska få det samlade ansvaret för stödet till inackordering.

7.3.2 Studiebidsdrag till eget boende ska bara få lämnas till den som behöver ett eget boende till följd av studier.

7.3.3 Studiebidsdrag till eget boende ska lämnas för en elev som studerar utanför hemorten och om motsvarande utbildning saknas på hemorten.

7.3.4 En utbildning ska anses ligga utanför elevens hemort om färdvägen är minst 40 km eller restiden tur och retur är mer än två timmar.

7.3.5 Studiebidsdrag ska lämnas med 4,97 procent av prisbasbeloppet per månad.

7.3.6. Studiebidsdrag till eget boende (olika varianter räknas upp).

7.3.7 Det ska styrkas att den studerande har eget boende.

7.3.8 CSN får lämna ut uppgifter till kommuner för att de ska kunna svara för vissa elevresor.

7.3.9 Elever vid riksgymnasier för döva och hörselskadade får inte studiebidsdrag för eget boende. Bekostas på annat sätt.

7.4 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2022.

Ändringarna som gäller gymnasieskolan ska tillämpas första gången för utbildning som påbörjas ht 2024.

Bestämmelser som gäller studiestöd ska tillämpas vid ikraftträdandet.

Ändringarna i GyF ska träda i kraft den 1 juli 2022.